

elenet Janez Zmavec Lélekvesztő a kikötőben című drámájából, a Szlovén Népszínház bemutatásában.

A III. Sterija játékok után

Rövid összefoglaló az idei fesztivál eredményéről

Németh P. István

Nem véletlen, hogy éppen Noviszádon született meg a gondolat: minden évben megrendezni a hivatásos színházak szemléjét. Ez a város több mint száz éve döntő szerepet játszik a jugoszláv színművészet kialakításában és fejlesztésében. Ezenfelül Noviszád évtizedek óta összekötő kapocsként szolgált két kultúrközpont, Beográd és Zágráb között. Ezeknek a hagyományoknak a továbbfejlesztésével, a ju-

goszláv népek kultúrájának egybefűzésével, Noviszád lerakta egy országos jellegű színházi fesztivál alapjait. S ezzel, természetesen, a jugoszláv színjátszás és a hazai drámairodalom továbbfejlesztésének alapjait is.

Ha az első Sterija ünnepség csak sejtette, a második már minden kétséget kizárva igazolta az elgondolás helyességét, a fesztivál megrendezésének szükségességét. Tavaly már senki sem ké-

A Záhrebi Drámai Színház Matković Alomvásár című drámájával szerepelt. Vojnović Karnevál a tető alatt című darabját a Noviszádi Szerb Népszínház vitte színre.

telkedett abban, hogy a Sterija-színpad elsőrendű jugoszláv kultúrintézménnyé válik. A jelentkező színházak száma félreérthetetlenül bebizonyította: A fesztiválon való részvétel nagy megtiszteltetést jelent mind a művészegyüttesek, mind a drámaírók számára. Jórészt ezzel magyarázható, hogy tavaly tíz kiváló jugoszláv színház lépett fel ezen a nemes versenyen, tizenegy hazai művel. Azt sem kell elfelejteni, hogy a bemutatott tizenegy közül, tíz dráma háború utáni alkotás volt. Tegyük hozzá mindjárt ezt is: minőségi alkotás! Eből néhány dráma (Ranko Marinković: „Glorija”, Lebović-Obrenović: „Mennyei osztag”, Marijan Matković: „Az út végén”, Slavko Kolar: „A testem az enyém” és Mirko Božić: „Hinta a fűzesben”) még sokáig szerepelni fog a hazai színházak műsorán. Sőt, a Glorija és a Mennyei osztag iránt külföldön is érdeklődnek.

Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy ezek a drámák minőségben nemcsak elérték, hanem túl is szárnyalták az eddigi jugoszláv színvonalat. Ez különben még nem sokat jelent. De a tavalyi fesztiválon meggyőződhattünk arról is, hogy néhány író – noha azelőtt nem foglalkozott drámaírással – jól ismeri a színpad-technika minden követelményét és hangban, stílusban, tematikában, hangulatban és szerkezetben sikerült művészi igénnyel megírt, modern drámát alkotnia. Olyan drámát, amely mondanivalójával a mai ember életének, örömeinek és vergődésének művészi tükörképét adta. A háború utáni évek sikertelen műkedvelő kísérletei után, ez valóban szép eredmény.

Ezzel persze korántsem akarjuk azt mondani, hogy ez az örvendetes siker – ha szabad néhány befutott dráma megjelenését így nevezi – pusztán a Sterija játékok létesítésének köszönhető. Viszont a noviszádi fesztivál ilyenirányú mozgósító és serkentő szerepét sem szabad lebecsülni. A Sterija ünnepeken minden évben rövid két hét alatt felmérhetjük a modern jugoszláv drámairodalom termését, minden évben értékelhetjük a legjobb színművészeti teljesítményeket. Az írók, műbírálók és színházi szakemberek így könnyen elkészíthetik az évi mérleget: Mennyit haladt vagy hanyatlott a jugoszláv drámairodalom és színjátszás. A Sterija-színpad ezenkívül kitűnő és csaknem egyetlen alkalom a drámaírók és színművészek nemes versengésére. Ilyen alkalom és ilyen lehetőség természetesen nem maradhat visszhang nélkül.

Ha mindehhez még hozzáfűzzük, hogy az előadások minősége tavaly elérte a legmagasabb jugoszláv szintet, — a hozzáértők véleménye szerint néhány előadás európai színvonalon mozgott —, akkor világosan kirajzolódik előttünk a Sterija-színpad kezdeményező és serkentő szerepe a jugoszláv színházi élet és drámairodalom további kibontakozásában.

Felmerül a kérdés, milyen eredménnyel zárul a jugoszláv színházak idei országos versenye? Vajon a III. Sterija-színpadnak sikerült-e folytatnia minőségben és színvonalban a tavalyi fesztivált?

Erre a kérdésre, alapos elemzés, különféle tényezők helyes megvilágítása és a jugoszláv színjátszás mai helyzetének tüzetesebb megvizsgálása nélkül nehéz válaszolni. Ez viszont a műbírálók dolga. De annak alapján, amit a noviszádi kultúrotthon színpadán két hét alatt láttunk, a feltett kérdésre csak tagadó választ adhatunk. Az idei fesztivál ugyanis — véleményünk szerint — színvonalban jóval gyengébb volt a tavalyinál. Ugyyszólván semmivel sem ment túl a tavalyi játékok minőségén.

Mivel magyarázható az átlagos színvonal?

Elsősorban is talán azzal, hogy a legtöbb színház az elmúlt évadban sajátos jelleg kialakításával kísérletezett. Ez viszont csak hazai művek előadásával volt lehetséges. Változtatni kellett tehát az eddigi műsorpolitikán. A színházak igyekeztek minél több hazai drámát műsorra tűzni. Magától értetődik, hogy a hazai dráma előadása — még ha általános emberi problémákat tárgyal is — sajátos jelenítő formát és játékstílust követel. Olyan feladat ez, amit a legjobb együttesek sem képesek máról holnapra elvégezni.

A színházak egy része háború utáni fejlődésében — tavaly vagy még előbb — elérte a legmagasabb fokot. Azóta pang. A további fejlődéshez új vérkeringésre volna szükség. Viszont a legtöbb színház jelenlegi szervezeti felépítése gátolja az új vérkeringés megindulását. Különben is: a színházak jó része nem képes lépést tartani társadalmi életünk gyorsütemű fejlődésével. Körülöttünk minden változik, már sok minden meg is változott, csak a színházak működési formája maradt a régi. Körülbelül ennyit a tárgyi nehézségekről.

Az idei közepes színvonal magyarázatát továbbá néhány együttes gyenge

Jelenet Marijan Matković Heraklesz című drámájából.
Jelenet Miodrag Pavlović Ut a bizonyosságra dramájából.

Branko Ćopić novelláinak közismert alakját, Nikoletina Bursacót Rade Marković személyesíti meg.

Kislinger Holtvágányon című darabja a Celjei Népszínház előadásában került színre.

szeplésében és néhány dráma gyenge minőségében kell keresni. Meg kell mondani, hogy az együttesek és színművek megválogatása ezúttal nem a leg-szerencsésebb volt. Meggyőződésünk, hogy a Mosztári Népszínház és a Szkoplyei Népszínház együttesének előadása az idén kimaradhatott volna a fesztivál műsorából. Ugyanez vonatkozik az „Ágacska a szélben” és az „Osztozkodás” című színművekre is. Vitatható például az is, hogy a „Felebarátok” című avantgardista drámának feltétlenül

helyet kellett-e adni egy ilyen reprezentatív jellegű országos rendezményen.

Mindez azonban nem marasztalhatja el az ideai Sterija játékok sikerét. Mert beszélhetünk sikerről, bármennyire furcsán hangzik is.

Az idén már tapasztalhattuk, hogy a Sterija fesztivál nem akkor kezdődik, amikor az első előadás kezdetén a rivaldafényben megjelenik az első színész és nem akkor ér véget, amikor az utolsó előadás végén legördül a függöny. A színházak még az idény elején megkezdték az előkészületeket a fesztiválra. A Sterija-színpad bizottságához egymás után érkeztek a jelentkezések. Minden színház új és eredeti dráma előadását jelezte. A fesztivál sűrített programja miatt, persze, a jelentkezett színházaknak több mint fele kimaradt. Ebből is látható, hogy a fesztivál szerepe aránylag jelentéktelen, hanem azon túl, az egész évad alatt mozgásban tartja és minőségi teljesítményre serkenti a színjátszóegyetteseket. Az idén tapasztaltuk először: két fesztivál között van már bizonyos folytatólágosság, amely állandóan ébren tartja az együttesek művészi igényességét.

Ne feledjük el azt sem, hogy az ideai fesztiválnak végre sikerült a vidéki színházakat is megmozgatnia. Ez is eredmény. A válogatást végző bizottságnak a jövőben bizony nem lesz könnyű dolga.

Az ideai fesztivál küiőnben — a jugoszláv drámaírás fokozatos kibontakozásának idején — néhány nemesak elfogadható, hanem értékes drámával gazdított a jugoszláv színpadi irodalmat. Tíz új színmű, mindenesetre szép eredmény. Ha az idén bemutatott színművek mindegyikét nem is állíthatjuk a tavaly befutott drámák mellé, Marijan Matković két műve, az „Álomvásár” és a „Heraklesz”, feltétlenül előkelő helyet biztosít majd magának az eddig még nem túlságosan gazdag jugoszláv drámaírodalomban. Ezenkívül Miodrag Pavlović: „Út a bizonyosságba” című drámája is értékes irodalmi alkotás. Túlságosan intellektuális szövege azonban igen nagy feladatot állít a színészek elé. Csak magas színvonalú fővárosi együttesek vihetik sikerrel színpadra. Az idén befutott drámák közé tartozik Juro Kislinger „Holtvágányon” című ügyesen megírt lélektani drámája is. Minden tekintetben megfelel a modern színpad követelményeinek. Nem hagyhatjuk ki ebből a felsorolásból Branko Ćopić „Nikoletina

Bursać" című novelláinak dramatizációját sem. Ez a színpadra alkalmazott Čopić mű mély humanizmussal átítatott meséjével, feledhetetlen derűjével és ragyogó humorával bizbnyára még sokáig a jugoszláv színházak műsorán marad.

Végül, de nem utolsó sorban meg kell mondani, hogy az idei fesztiválon az átlagos színvonal ellenére is látunk néhány jólsikerült és egy remek előadást, néhány gondosan felépített, művészi alakítást, két kitűnő és egy ragyogó rendezést.

A legkiemelkedőbb művészi teljesítményt és a legkiegyensúlyozottabb előadást (Janez Žmavec: »Lélekvesztő a kikötőben») a Szlovén Népszínház együttesétől láttuk. Erről az előadásról elmondhatjuk: gondos felépítése, hűvös és depoetizált hangulata, egységes stílusa és diszkrét hangja minden dicséretet megérdemel. Az eddigi fesztiválok egyik legjobb előadásának tartjuk.

Színvonalas teljesítménynek számít a Zágrábi Drámai Színház, (Marković: „Álomvásár”), a Lyublyanai Városi Színház (Vilhar-Mahnić: „Este az olvasókörben”) és a Noviszádi Szerb Népszínház (Vojnović: „Karnevál a tető alatt”) együttesének előadása is. Ilyen minőségű előadások mindenkor megállják helyüket egy országos versenyen. A Celyei Népszínház előadásáról (Kislinger: „Holtvágányon”) sem szabad megfeledkeznünk. Igazságtalanság volna. Ez a vidéki együttes a tavalyi fél-siker után kellemesen meglepte a fesztivál közönségét. Előadásuk fővárosi szinten mozgott.

Ritkán fordul elő, hogy a közönségnek, műbírálóknak és a zsűrinek egy-egy előadás, rendezés vagy alakítás elbírálásában egyöntetű a véleménye. Pedig az idén ez történt, legalábbis a színesi teljesítmények elbírálásában. Magyarázata? Néhány alakítás szembe-tűnően kimagaslott a közepes színvonalból. A legtöbb dicsérő szó Rade

Markovićet, a Beográdi Drámai Színház fiatal színészét illeti. Nikoletina Bursać, a hatalmas alkatú, kissé faragatlan, de csupaszív partizán-tizedes alakjának megszemélyesítésével a fesztivál egyik legjobb színészi alakítását nyújtotta. Feledhetetlen művészi élmény volt. De ugyanilyen elismerést érdemel Viktor Beknek, a jugoszláv színjátszás veteránjának és Neva Rosićnak, fiatal zágrebi színésznőnek alakítása is. Mindkét színész a Zágrebi Drámai Színház tagja. Alakításukat többször is nyíltszíni tapssal köszönte meg a közönség. Blaženka Katalinc és Marko Todorović, a Jugoszláv Drámai Színház két tagja – Ivo Vojnović Dubrovnikai trilógiájában – nyújtott magas színvonalú művészi alakítást. Az említett művészek feltétlenül megérdemelték, hogy a zsűri nekik ítélje oda a fesztivál öt legjobb színészének kijáró jutalmat.

Már említettük, hogy a legjobb előadást a Szlovén Népszínház együttesétől láttuk. Jó előadáshoz azonban nem csak kitűnő együttes, hanem rendező is kell. Ezért nem tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a Szlovén Népszínház együttesének elsősorban is Slavko Jan rendező biztoskezü vezetésevel sikerült olyan előadást nyújtania, amely kiemelkedik az eddigi Sterija-játékokból. Cseppet sem meglepő tehát, hogy a zsűri az idén Slavko Jan rendezését találta a legjobbnak. Meg kell még említeni azt is, hogy másik két jólsikerült előadás, a „Karnevál a tető alatt” és az „Álomvásár” Josip Kulundžić és Mladen Škiljan nagyszerű munkáját és rendezői tehetségét dicséri.

Mindent összevetve: A harmadik Sterija játékok eredménye – közepes minőség, átlag színvonal – nem nevezhető teljes sikernek. Mégis tagadhatatlan: az idei fesztivál jelentős mérföldköve volt a jugoszláv színjátszás és drámairodalom fejlődésének. Az idei játékok országos visszhangja legalább is ezt bizonyítja.